

De Staten van West-Vlaanderen 1787-1791

West-Vlaanderen als «Land van Impositie», 1678 - 1787.

Het grondgebied van de Zuidelijke Nederlanden, dat in de achttiende-eeuwse archiefstukken aan de naam van «La Westflandre» beantwoordde, verschilt duidelijk van dit van de huidige gelijknamige provincie. Het «Kwartier» van Ieper, dat zeven kasselrijen omvat, is op het einde van de 17de eeuw, tengevolge van de Rijnwaartse expansiepolitiek van Lodewijk XIV, volledig Frans bezit geworden ¹. De afloop van de Spaanse Successie-Oorlog was voor de Franse kroon heel wat minder succesvol. Het Verdrag van Utrecht (1713) verplichtte Lodewijk XIV een deel van het vroeger veroverde Westkwartier terug af te staan. De «geretrocedeerde» administraties mochten echter hun plaats in de Staten van Vlaanderen niet opnieuw innemen. Ze werden daarentegen gegroepeerd in een nieuw bestuurlijk geheel dat aan de naam «La Westflandre» beantwoordde ².

De samenstelling van dit gebied ziet er als volgt uit : Stad Ieper, Kasselrij Ieper met inbegrip van het territorium van Roeselare, Stad en Kasselrij van Veurne, Stad en Jurisdicte van Poperinge, Stad Lo, Stad en territorium van Wer-
vik, Stad en Kasselrij van Waasten, Stad Diksmuide en de

1. F.L. Ganshof, *La Belgique au XVIIe siècle. (Atlas de Géographie historique de Belgique onder leiding van L. Vander Essen, afl. 4)*, Brussel, 1927, p. 3-6.

2. P. Lenders, *De politieke crisis in Vlaanderen omstreeks het midden der achttiende eeuw. Bijdrage tot de geschiedenis der Aufklärung in België. (Verhandelingen van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten. Klasse der Letteren. N° 25)*, Brussel, 1965 p. 7.

Stad en Roede van Menen ³, die oorspronkelijk in de Kasselrij Kortrijk thuis hoorden, doch door de Vrede van Nijmegen (1678) er definitief van werden afgescheiden ⁴.

Het einde van de Franse overheersing betekende daarom voor de Westvlaamse administraties nog niet het einde van hun zorgen. Toen zij nog een onderdeel van de Intendantie van Duinkerken waren ⁵, had Lodewijk XIV hun het recht, over beden en belastingen te stemmen, ontnomen. Op deze wijze «land van impositie» geworden verloor West-Vlaanderen ook nog zijn eigendomsrecht over de «lopende middelen», die nu bij het koninklijk domein werden gevoegd ⁶. Toen de Westhoek onder het bewind van het Engels-Nederlands Condominium kwam, werd hetzelfde procédé er toegepast. Het was immers de bedoeling van de Staten-Generaal de onkosten van de te creëren «Barrière» op de geldelijke inkomsten van de Zuidelijke Nederlanden te assigneren ⁷. Zonder enige vorm van provinciale vergadering in West-Vlaanderen te erkennen, bleef het statuut van «land van impositie» behouden ⁸.

De bestuursovername door de Oostenrijkse Habsburgers bracht in deze toestand weinig of geen veranderingen. Op 15 november 1715 werd, na lang onderhandelen, te Antwerpen het Barrièreverdrag gesloten ⁹. De Oostenrijkers werden er met financiële verplichtingen ten opzichte van de Staten-Generaal belast. Het door Frankrijk afgestane gebied, West-

3. P.F. De Neny, *Mémoires historiques et politiques sur les Pays-Bas Autrichiens et sur la constitution tant interne qu'externe des Provinces qui les composent*. 4de uitgave, 1786, dl. I; p. 136.

4. F.L. Ganshof, *op. cit.*, p. 5.

5. J. Ricommard, *Les subdélégués en titre d'office dans les Flandres et en Hainaut*, in *Revue du Nord*, dl. 42, 1960, p. 27-28.

6. G. Bigwood, *Les impôts généraux dans les Pays-Bas Autrichiens. Etude historique de législation financière*, Leuven, 1900, p. 19.

7. A.J. Veenendaal, *Het Engels-Nederlands Condominium in de Zuidelijke Nederlanden tijdens de Spaanse Successieoorlog (1706-1716)*, Utrecht, 1945, p. 78.

8. *Memorandum van de Westvlaamse administraties, 5 december 1787*. U(niversiteits) B(ibliotheek) G(ent), C(ollectie) G(hesquière), Ms. 877.

9. J. Lefevre, *De Zuidelijke Nederlanden (1700-1748)*, in *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, dl. VII, 1954, p. 175-176.

Vlaanderen, schonk de Keizer de mogelijkheid deze plicht na te komen. In Rastatt (1714) immers had Karel VI er zich toe verbonden de bestaande vrijheden, vóór het uitbreken van de Successie-Oorlog, te eerbiedigen. Het enige wat hij nu moest doen was zich scherp aan de tekst van deze aangegane verbintenis te houden en in de Westhoek de situatie, zoals die door Lodewijk XIV werd ingesteld, te bestendigen ¹⁰. Na advies van de Opperste Raad voor de Nederlanden te Wenen, besliste Karel VI dat West-Vlaanderen, los van de Staten van Vlaanderen, en met dezelfde modaliteiten als ten tijde van Lodewijk XIV zou worden bestuurd ¹¹. Alzo werd bij de tien oude provincies, waaruit de Zuidelijke Nederlanden sedert de afstand van Artesië aan Lodewijk XIV bestonden, een elfde gevoegd: «La Westfandre».

Het statuut van «land van impositie» was niet alleen bepalend voor de verhouding tussen West-Vlaanderen en de regering op financieel gebied. Het was ook de oorzaak van de afwezigheid van een volwaardige provinciale vergadering. De kapitalen, onmisbaar voor het bestuur, moesten volgens de gangbare privilegiën aan de Staten van de verschillende gewesten worden gevraagd. Het bestaan van dergelijke statenvergaderingen was voor de vorstelijke financiën dus een noodzaak ¹². In West-Vlaanderen echter was het bestaan van een statenvergadering helemaal overbodig. De verschillende administraties konden er immers zonder voorafgaandelijke aanvraag belast en getakseerd worden (= pays d'imposition) ¹³.

Voor het bekomen van een buitengewone geldelijke bijdrage, zoals de «don gratuit» de «extraordinaire bede» en de leningen, werd evenwel gewoonlijk de toestemming ge-

10. H. Pirenne, *Histoire de la Belgique*, dl. V, Brussel, 1920, p. 181.

11. L.P. Gachard, *Histoire de la Belgique au commencement du XVIIIe siècle*, Brussel, 1880, p. 492-493.

12. J. Dhondt, «*Ordres*» ou «*Puissances*». *L'exemple des états de Flandre*, in *Annales. Economies, Sociétés. Civilisations*, dl. V, p. 298.

13. P. Lenders, *op. cit.*, p. 7.

Stad en Roede van Menen ³, die oorspronkelijk in de Kasselrij Kortrijk thuis hoorden, doch door de Vrede van Nijmegen (1678) er definitief van werden afgescheiden ⁴.

Het einde van de Franse overheersing betekende daarom voor de Westvlaamse administraties nog niet het einde van hun zorgen. Toen zij nog een onderdeel van de Intendantie van Duinkerken waren ⁵, had Lodewijk XIV hun het recht, over beden en belastingen te stemmen, ontnomen. Op deze wijze «land van impositie» geworden verloor West-Vlaanderen ook nog zijn eigendomsrecht over de «lopende middelen», die nu bij het koninklijk domein werden gevoegd ⁶. Toen de Westhoek onder het bewind van het Engels-Nederlands Condominium kwam, werd hetzelfde procédé er toegepast. Het was immers de bedoeling van de Staten-Generaal de onkosten van de te creëren «Barrière» op de geldelijke inkomsten van de Zuidelijke Nederlanden te assigneren ⁷. Zonder enige vorm van provinciale vergadering in West-Vlaanderen te erkennen, bleef het statuut van «land van impositie» behouden ⁸.

De bestuursovername door de Oostenrijkse Habsburgers bracht in deze toestand weinig of geen veranderingen. Op 15 november 1715 werd, na lang onderhandelen, te Antwerpen het Barrièreverdrag gesloten ⁹. De Oostenrijkers werden er met financiële verplichtingen ten opzichte van de Staten-Generaal belast. Het door Frankrijk afgestane gebied, West-

3. P.F. De Neny, *Mémoires historiques et politiques sur les Pays-Bas Autrichiens et sur la constitution tant interne qu'externe des Provinces qui les composent*. 4de uitgave, 1786, dl. I; p. 136.

4. F.L. Ganshof, *op. cit.*, p. 5.

5. J. Ricommand, *Les subdélégués en titre d'office dans les Flandres et en Hainaut*, in *Revue du Nord*, dl. 42, 1960, p. 27-28.

6. G. Bigwood, *Les impôts généraux dans les Pays-Bas Autrichiens. Etude historique de législation financière*, Leuven, 1900, p. 19.

7. A.J. Veenendaal, *Het Engels-Nederlands Condominium in de Zuidelijke Nederlanden tijdens de Spaanse Successieoorlog (1706-1716)*, Utrecht, 1945, p. 78.

8. *Memorandum van de Westvlaamse administraties, 5 december 1787*. U(niversiteits) B(ibliotheek) G(ent), C(ollectie) G(hesquière), Ms. 877.

9. J. Lefevre, *De Zuidelijke Nederlanden (1700-1748)*, in *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, dl. VII, 1954, p. 175-176.

Vlaanderen, schonk de Keizer de mogelijkheid deze plicht na te komen. In Rastatt (1714) immers had Karel VI er zich toe verbonden de bestaande vrijheden, vóór het uitbreken van de Successie-Oorlog, te eerbiedigen. Het enige wat hij nu moest doen was zich scherp aan de tekst van deze aangegane verbintenis te houden en in de Westhoek de situatie, zoals die door Lodewijk XIV werd ingesteld, te bestendigen ¹⁰. Na advies van de Opperste Raad voor de Nederlanden te Wenen, besliste Karel VI dat West-Vlaanderen, los van de Staten van Vlaanderen, en met dezelfde modaliteiten als ten tijde van Lodewijk XIV zou worden bestuurd ¹¹. Alzo werd bij de tien oude provincies, waaruit de Zuidelijke Nederlanden sedert de afstand van Artesië aan Lodewijk XIV bestonden, een elfde gevoegd: «La Westfandre».

Het statuut van «land van impositie» was niet alleen bepalend voor de verhouding tussen West-Vlaanderen en de regering op financieel gebied. Het was ook de oorzaak van de afwezigheid van een volwaardige provinciale vergadering. De kapitalen, onmisbaar voor het bestuur, moesten volgens de gangbare privilegiën aan de Staten van de verschillende gewesten worden gevraagd. Het bestaan van dergelijke statenvergaderingen was voor de vorstelijke financiën dus een noodzaak ¹². In West-Vlaanderen echter was het bestaan van een statenvergadering helemaal overbodig. De verschillende administraties konden er immers zonder voorafgaandelijke aanvraag belast en getakseerd worden (= pays d'imposition) ¹³.

Voor het bekomen van een buitengewone geldelijke bijdrage, zoals de «don gratuit» de «extraordinaire bede» en de leningen, werd evenwel gewoonlijk de toestemming ge-

10. H. Pirenne, *Histoire de la Belgique*, dl. V, Brussel, 1920, p. 181.

11. L.P. Gachard, *Histoire de la Belgique au commencement du XVIIIe siècle*, Brussel, 1880, p. 492-493.

12. J. Dhondt, «*Ordres*» ou «*Puissances*». *L'exemple des états de Flandre*, in *Annales. Economies, Sociétés, Civilisations*, dl. V, p. 298.

13. P. Lenders, *op. cit.*, p. 7.

vraagd. Op last van de regering riep de Magistraat van Ieper dan de verschillende administraties bijeen om de voorstellen van een regeringscommissaris terzake te aanhoren. De deliberatie over deze «petitie» geschiedde daarna niet gemeenschappelijk, doch in iedere administratie afzonderlijk. Van een provinciale vergadering waar een gemeenschappelijk standpunt werd ingenomen was dus geen sprake ¹⁴. Het had er trouwens alle schijn van weg dat de regering slechts pro-forma West-Vlaanderens goedkeuring vroeg ¹⁵.

De aanhechting van de «lopende middelen» bij het vorstelijk domein ¹⁶ bleef evenmin zonder gevolgen. Voor het beheer der inkomsten van deze taksen was er geen West-vlaamse Statenvergadering meer nodig, aangezien deze taak nu in handen van de ambtenaren van het domein was overgegaan.

Desondanks was niet iedere vorm van gemeenschappelijk vergaderen uit West-Vlaanderen verdwenen. Zo bijvoorbeeld kwamen de administraties op 11 augustus 1749 samen om, onder leiding van een regeringscommissaris praktische schikkingen te treffen voor de inauguratie van Maria-Theresia ¹⁷. Ook de kasselrijbesturen hielden soms gemeenschappelijke vergaderingen. Hun activiteit, bijvoorbeeld het protest in 1787 tegen het uitvoerverbod van vlas, bestond hoofdzakelijk in het verdedigen van bepaalde commerciële belangen ¹⁸. Deze algemene vergaderingen hadden echter

14. *Mémoire concernant la forme qu'on est accoutumé d'observer dans la Flandre par rapport aux demandes des aides et subsides de la part de Sa Majesté et à l'égard des accords ou consentements de la part des administrations et représentants des états de la province dans les susdits aides, subsides et autres subventions quelconques.* Uitgegeven door J. Dhondt (*Locale Standenvertegenwoordiging in het Graafschap Vlaanderen. Een tractaat uit de XVIIIde eeuw, 1774-1775*); Gent, 1950, p. 43-44.

15. P. F. De Neny, *op. cit.*, dl. II, p. 186-187.

«... pour le subside extraordinaire qu'on demande le consentement des administrations de ce pays dont on se passerait même si elles s'opiniâtroient à ne pas condescendre aux demandes du gouvernement....»

16. Cfr. supra, p. 70.

17. A(lgemeen) R(ijks) A(rchief), G(eheime) R(aad), N° 11b.

18. R(ijks) A(rchief) B(rugge), Fonds Kasselrij Ieper, N° 5063.

geenszins het karakter van een Statencollege, aangezien zij niet in een constitutionele verhouding t.o.v. de vorst stonden.

Gedurende de hele 18de eeuw protesteerden de Westvlamingen tegen deze absolutistische politiek. Deze reclamaties beperkten zich echter blijkbaar tot de financiële status¹⁹. Doch de gespannen toestand in 1787 en het verlangen naar een gecoördineerd optreden tegenover de regering lagen aan de oorsprong van een serie revolutionaire vergaderingen, die als rechtstreekse voorlopers van de Staten van West-Vlaanderen kunnen worden beschouwd.

*De vergaderingen van «Het groot departement van West-Vlaanderen»*²⁰ 1787 - 1788.

De doctrinaire Jozef II legde, bij zijn strevingen naar een stevig vorstelijk absolutisme, weinig soepelheid aan de dag. Bij het doorvoeren van zijn bestuurlijke hervormingen rekende hij evenwel buiten de waard, in casu het verzet van zijn onderdanen. In iedere provincie ontpopte de Statenvergadering zich tot promotor van de verzetsbeweging. In de Westhoek daarentegen was aanvankelijk nog geen merkbaar verzet. De oorzaak hiervan lag in de afwezigheid van een eigen representatief college, zodat de verschillende administraties elk als een afzonderlijk bestuurlijk geheel tegenover de regering stonden. Het creëren van een soort provinciale vergadering was dus voor de Westvlamingen een noodzaak, indien zij op een gecoördineerde wijze aan de oppositiebeweging wilden deelnemen.

Dit geschiedde dan op 17 mei 1787. De «Grooten Gemeenen Raad» van Ieper²¹ convoceerde alle administraties

19. *Memorandum van de Westvlaamse administraties, 5 december 1787*. U.B.G., C.G., Ms. 877.

20. In regeringskringen was dit de officiële benaming voor de revolutionaire vergaderingen van 1787 in de Westhoek.

21. De «Grooten Gemeenen Raad» was samengesteld als volgt: Hoog Baljuw, Voogd, De Schepenen, Raeden van de camere, Raeden

om, in een algemene vergadering op 23 mei, de mogelijkheden tot het indienen van een verweerschrift tegen de hervormingen te onderzoeken ²². De reeks van revolutionaire vergaderingen was ingezet. De regering droeg er niet on aardig toe bij het bestaan ervan te verlengen. Inderdaad, in haar antwoord op het verweerschrift dat op 2 juni aan Belgiojoso werd overhandigd, liet de landvoogdes weten dat de afschaffing van de decreten van 1787, geen wijziging van het statuut van «land van impositie» betekende. Zij liet de Westvlamingen evenwel toe een speciaal memorandum, over het terugkrijgen van de «lopende middelen» op te stellen ²³. De vergaderingen konden dus rustig worden voortgezet, met het opstellen van een memorandum over de «lopende middelen» als nieuwe bestaansredenen.

De Keizer was niet te spreken over de toegevendheid van de regering ²⁴. De Landvoogden en Belgiojoso werden terstond naar Wenen teruggeroepen. Murray, de militaire bevelhebber in de Nederlanden, werd op 3 juli tot Gouverneur-Generaal ad interim benoemd ²⁵. Murray verloor echter al even vlug het hoofd. Toen op 20 september in Brussel woelige demonstraties plaats grepen, haastte hij zich de in juni gedane toegevingen aan de provincies te hernieuwen. Evenals in de brief van de landvoogdes van 8 juni, gaf hij de Westvlamingen te verstaan dat hier geenszins sprake kon zijn van een teruggave der «lopende middelen». De Gou-

sevenentwintig (de meest vooraanstaande burgers van de stad), Raeden Notabele Poorters, De Draperie, De Sayetterie, De gemeene neiryngc.

S(stads) B(ibliotheek) I(eper), C(ollectie) H(ynderick), T II.

22. *De Magistraat van Ieper aan de Westvl. administraties, 17 mei 1787*. U.B.G., C.G., Ms. 877.

23. *Landvoogdes aan de Westvl. administraties, 8 juni 1787*. A.R.A., K(oninklijke) R(aad) v. G(ouvernement), N° 136.

24. *Jozef II aan Kaunitz, Oostenrijks kanselier, 23 juni 1787*, in A. Darneth en J. Flammermont, *Correspondance secrète du comte de Mercy-Argenteau avec l'Empereur Joseph II et le prince de Kaunitz*, dl. II, Parijs, 1891, p. 100.

25. A. Cauchie, *Le comte L.C.M. de Barbiano di Belgiojoso et ses papiers d'Etat conservés à Milan*, in *Bulletin de la C.R.H.*, dl. 81, 1912, p. 265-269.

verneur-Generaal ad interim verklaarde zich evenwel bereid een memorandum terzake aan de Keizer voor te leggen²⁶. Door deze verklaring bleven de Westvlamingen voor hun bijeenkomsten een bestaansreden hebben.

De zwakke Murray werd op slag door Jozef II uit zijn functies ontheven en vervangen door Trauttmansdorf²⁷. Deze zou er in slagen, in de eerste maanden van 1788, de wettelijkheid in West-Vlaanderen te herstellen.

De Westvlaamse vergaderingen groepeerden aanvankelijk twaalf leden: Stad Ieper, Kasselrij Ieper, Stad en Kasselrij van Veurne, Stad en Kasselrij van Waasten, Stad Menen, Roede van Menen, Stad en Territorium van Roeselare, Stad en Jurisdictie van Poperinge, Stad Diksmuide, Stad Lo, Stad en Territorium van Wervik en de Generaliteit der Acht Parochies, die door een decreet van 3 april 1759 van de kasselrij Veurne werd afgescheiden en tot een zelfstandig bestuurlijk district werd verheven²⁸. Op 16 juli deed ook de Clerus zijn intrede in de vergaderingen²⁹, hetgeen het ledenaantal op 13 bracht.

Het stadhuis van Ieper was de vaste vergaderplaats. Gewoonlijk begonnen de bijeenkomsten om 9 u. Iedere administratie had er zijn afgevaardigden. Dit waren evenwel niet steeds dezelfde personen en hun aantal per lid varieerde van een tot vier. De bezoldiging van deze heren was de zaak van iedere administratie afzonderlijk³⁰. Ieder lid had hoogstwaarschijnlijk één beslissende stem die niet gekoppeld was aan een bepaalde invloed³¹. De verklaring hier-

26. Murray aan de Westvl. administraties, 21 september 1787. U.B.G., C.G., Ms 877.

27. J. Lefevre, *Het Zuiden onder Maria-Theresia en Jozef II (1748-1789)*, in *Algemene Geschiedenis der Nederlanden*, dl. VIII, 1955, p. 101.

28. A.R.A., R(aad) voor de B(esturen) en B(eden), N° 561, p. 687-690.

29. U.B.G., C.G., Ms 877, Verslag van de A(lgemene) V(ergadering) van 16 juli.

30. Ibidem, Verslag van de A.V. van 11 juli 1787.

31. Nergens werd een uitdrukkelijke bevestiging daarvan teruggevonden. Indien men echter bij de stemmingen in 1787 met de in-

van ligt in het feit dat in de loop der 18^e eeuw, de stemmingen over het toekennen van een buitengewone geldelijke bijdrage in iedere administratie afzonderlijk geschiedde. Dit had voor gevolg dat er in West-Vlaanderen geen regeling van de invloed der verschillende leden bestond ³².

Wilde men de goede en vlotte werking van de vergadering verzekeren, dan diende men over een Bestendige Deputatie te beschikken. Tijdens de bijeenkomsten van 1787 is men er echter nooit toe gekomen een dergelijk college te organiseren. De vergaderingen zijn immers van te korte duur geweest ³³ om het niet ondervindingrijke West-Vlaanderen, op het gebied van provinciale vergaderingen, toe te laten een stevige organisatie uit te bouwen. De Magistraat van Ieper werd evenwel door een beslissing van de A.V. van 16 juli gemachtigd, voor alle dringende zaken, in de naam van gans West-Vlaanderen op te treden ³⁴.

Voor de praktische werkzaamheden, welke deze vergaderingen met zich meebrachten, stond de «Actuarius» in. Hij schreef de convocatiebrieven, zorgde voor het formuleren der resoluties, het opstellen van de processen-verbaal en van allerhande brieven en memoranda. Deze functie van «Actuarius» werd onveranderlijk bekleed door Hynderick, raad-pensionaris van Ieper.

Binnen dit organisatorisch kader waren de verhoudingen echter, van de dertien leden onderling, geenszins aan een gedetailleerde regeling gebonden.

Enkele kleine administraties zoals Lo. Diksmuide en Roeselare verwaarloosden vaak, om financiële redenen, afgevaardigden naar de vergaderingen te sturen ³⁵. Van een vijf-

vloed van ieder lid rekening had gehouden, mogen we aannemen dat dit eveneens het geval zou geweest zijn in de Statenvergaderingen van 1789-1790. Welnu in deze bijeenkomsten werd er steeds gestemd zonder met een bepaalde invloed rekening te houden. Cfr infra, p. 83

32. Cfr; supra, p. 72.

33. De eerste A.V. dateert van 23 mei en de laatste van 29 december 1787. U.B.G., C.G., Ms. 877.

34. U.B.G., C.G., Ms. 877, Verslag van A.V. van 16 juli 1787:

35. *De Magistraat van Lc aan de A.V., 8 augustus 1787.* U.B.G., C.G., Ms. 877, Verslag van A.V. van 9 augustus 1787.

tal minder grote administraties, te weten Poperinge, Waasten, Wervik, de Generaliteit der Acht Parochies en de Roe-de van Menen, was het aandeel in de bijeenkomsten tot een passieve aanwezigheid beperkt.

Het actieve element werd gevormd door de Stad Ieper, Kasselrij Ieper en de Stad en Kasselrij van Veurne. De interventies in de vergaderingen konden bijna steeds op hun actief geschreven worden. De afgezanten naar Brussel, Gent of Wenen werden praktisch exclusief onder de afgevaardigden van deze drie leden gerecruteerd ³⁶. De leidende rol van deze drie hield verband met hun belangrijke positie in de Westhoek. Wat betreft de uitgestrektheid van hun grondgebied overtroffen ze alle andere leden ³⁷ en in het Transport van 1631 stonden zij het hoogst «gequoteerd» ³⁸.

Het Transport van 1631 gaf evenwel geen juist beeld van de financiële positie van de stad Ieper in de 18de eeuw. De solvabiliteit van deze stad was sinds 1631 zodanig verminderd ³⁹, dat haar aandeel in verschillende extraordinaire beden van de 18de eeuw lager lag dan dit van Poperinge of van Waasten ⁴⁰. De eersterangsrol van de stad Ieper kan dus niet door een financiële meerwaarde tenopzichte van de andere leden verklaard worden. De traditie daarentegen schijnt hier de meest voor de hand liggende verklaring te zijn. Gedurende eeuwen is Ieper de hoofdstad van een «Kwartier» van Vlaanderen geweest. Als dusdanig vervulde deze stad een leidende rol in het West-kwartier ⁴¹. Het statuut van «land van impositie» nivelleerde enigszins deze ver-

36. Ibidem, Verslag van A.V. van 26 mei, 2 juni, 11 juli, 24 juli, 18 oct.

37. J. Jacquart, *Jurisdiction territoriale ancienne des communes de la Flandre Occidentale. D'après la carte chorographique des Pays-Bas autrichiens, dressée en 1777 par le Comte de Ferraris*. s.l., s.d.

38. Transport van 1631: Stad Ieper : 2, 1, 10½ / Kasselrij Ieper : 4, 8, 5 1/3 / Stad en Kasselrij Veurne : 4, 15, 1½.

Mémoire concernant la forme in J. Dhondt, *op cit.*, p. 53.

39. A.R.A., R.B.B., N° 561, p. 571.

40. *Mémoire concernant la forme* in J. Dhondt, *op cit.*, p. 61.

41. J. Dhondt, *Bijdrage tot de kennis van het financieuzen der Staten van Vlaanderen*, in *Nederlandsche Historiebladen*, dl III, 1940, p. 152.

houding. Niettemin bleef Ieper een leidende functie toebedeeld, hetgeen duidelijk bleek telkens de regering de Westvlamingen om een buitengewone geldelijke bijdrage verzocht ⁴². Het actief optreden van deze stad in 1787 was derhalve niets anders dan de voortzetting van een bestaande toestand.

Een laatste belangrijk lid in deze vergaderingen was de Clerus. Hij werd niet opgeroepen voor de eerste algemene vergaderingen. Immers, wanneer de Westvlamingen in de loop der 18de eeuw op initiatief van de regering bijeenkwamen, maakte de Clerus nooit deel uit van deze vergaderingen ⁴³. Zijn afwezigheid in 1787 bestendigde dus enkel en alleen een oude regeling. Op 11 juli 1787 deed de Geestelijkheid een aanvraag om in de vergaderingen te mogen zeten ⁴⁴. Door haar oppositie tegen de kerkelijke hervormingen onder het gezag van de Westvlaamse vergaderingen te plaatsen, hoopte de Clerus wellicht op meer schitterende resultaten dan door een zelfstandige actie. Het waren eveneens politieke berekeningen die de Westvlaamse administraties er toe aanzetten, op 16 juli de opname van de Clerus goed te keuren ⁴⁵. De toetreding van een nieuwe partner kon de gevoerde oppositie slechts ten goede komen.

Zonder dat de administraties hun onafhankelijkheid tenopzichte van elkaar verloren, bewerkten de bijeenkomsten van 1787 een zekere centralisatie van het bestuur te Ieper. De Stad en Kasselrij van Veurne, waarvan het bestuurlijk centrum, in vergelijking met dit van de andere leden, het verst van Ieper verwijderd lag, was het met deze evolutie niet eens. De meningsverschillen met de Magistraat van Veurne liepen het hoogst op tijdens de besprekingen in verband met het memorandum over de «lopende midde-

42. Cfr. supra, p. 71-72.

43. *Maroux d'Opbracle aan Trauttmansdorf, 17 februari 1788*. A.R.A., K.R.G., N° 627.

44. U.B.G., C.G., Ms. 877, Verslag van A.V. van 11 juli 1787.

45. *Ibidem*, Verslag van A.V. van 16 juli 1787.

len»⁴⁶. Midden november was de redactie van het stuk klaar gekomen. De hele vergadering keurde de tekst integraal goed, met uitzondering van Veurne die bezwaar maakte voor de eindformule. Daarin werd de Keizer gevraagd West-Vlaanderen te herstellen in zijn eigendomsrecht over de lopende middelen. De Veurnse delegatie eiste nu dat deze lopende middelen zouden worden teruggevraagd voor iedere administratie afzonderlijk, die zelfstandig en onafhankelijk van elkaar de inkomsten ervan zouden beheren⁴⁷. De Magistraat van Veurne wilde blijkbaar voorkomen dat de inkomsten van de lopende middelen onder het beheer van een soort Westvlaamse provinciale vergadering zouden worden geplaatst, zodat de administraties niet meer zelfstandig over deze gelden zouden kunnen beschikken⁴⁸. De voorgestelde tekstverandering werd echter verworpen. Een compromisvoorstel om de eindformule zodanig op te stellen, dat er later over een al of niet gecentraliseerd beheer van de inkomsten der lopende middelen nog steeds discussie mogelijk bleef, werd door Veurne van de hand gewezen⁴⁹. De andere leden hakten dan maar de knoop door en stelden een definitieve tekst op in de zin van het afgewezen compromis⁵⁰. Dit incident bewees dat een van de grootste kasselrijen uit de Westhoek de lokale zelfstandigheid, boven de mogelijke vestiging van een centraal Westvlaams gezag verkoos.

De publicatie van het stuk op 5 december 1787 was echter voor de regering het startsein, om door een kordaat optreden de groeiende onwettelijkheid in West-Vlaanderen de kop in te drukken.

Trauttmansdorf sloeg niet dezelfde weg in als de Gouverneur-Generaal ad interim, maar week daarentegen in

46. Cfr. supra, p. 74-75.

47. U.B.G., C.G., Ms. 877, Verslag van A.V. van 27 november 1787.

48. *Magistraat van Veurne aan de Westvl. administraties, 29 november 1787*. U.B.G., C.G., Ms. 877.

49. U.B.G., C.G., Ms. 877, Verslag van A.V. van 4 december 1787.

50. *Ibidem*, Verslag van A.V. van 5 december 1787.

niets af van zijn strenge instructies die hij van Jozef II had meegekregen. De kordate houding, welke de regering ten opzichte van de Westvlaamse vergaderingen aannam, was dus een onderdeel van de politieke actie die het herstel van het Oostenrijks gezag in de hele Zuidelijke Nederlanden tot doel had. Trauttmansdorf die de publicatie van het memorandum van 5 december «une démarche indécente» noemde ⁵¹, beval de Westvlamingen onmiddellijk hun illegale bijeenkomsten stop te zetten ⁵². Aan Maroux-d'Opbracle, procureur-generaal te Gent, gaf hij opdracht zich naar Ieper te begeven, om er de toestand van nabij te volgen ⁵³. Deze wilskrachtige houding van de gevolmachtigde minister brak de Westvlaamse oppositie. In de loop van januari onderwierpen alle administraties zich onvoorwaardelijk aan de regering ⁵⁴. Maroux-d'Opbracle vestigde evenwel nog Trauttmansdorfs aandacht op de deelname van de Clerus aan de vergaderingen. De Procureur-Generaal vreesde dat de Clerus later zou kunnen aanspraak maken op het recht van vertegenwoordiging door zijn deelneming aan de vergaderingen van 1787 als precedent in te roepen ⁵⁵. Trauttmansdorf was het volkomen met hem eens; op 4 maart werd de resolutie van 16 juli, waarbij de Clerus in de vergaderingen werd opgenomen, nietig verklaard ⁵⁶.

De regering had nu definitief het pleit gewonnen, de wettelijkheid in West-Vlaanderen was hersteld. De Brabant-

51. *Trauttmansdorf aan Jozef II, 17 december 1787*, in H. Schlitter, *Geheime Correspondenz Jozefs II mit seinem Minister in den Osterreichischen Niederlanden, Ferdinand Grafen Trauttmansdorf (1787-1789)*, Wenen, 1902, N° 20.

52. *Trauttmansdorf aan de Westvl. administraties, 13 december 1787*. U.B.G., C.G., Ms. 877.

53. *Trauttmansdorf aan Maroux-d'Opbracle, 3 januari 1788*. A.R.A., K.R.G., N° 627.

54. *De Westvl. administraties aan Trauttmansdorf, 9-10-11 en 12 januari 1788*. A.R.A., K.R.G., N° 627.

55. *Maroux-d'Opbracle aan Trauttmansdorf, 17 februari 1788*. A.R.A., K.R.G., N° 627.

56. *Trauttmansdorf aan de Magistraat van de Stad Ieper, 4 maart 1788*. U.B.G., C.G., Ms. 877.

se Revolutie echter zou het «Groot Departement van West-Vlaanderen» al vlug nieuw leven inblazen.

Inwendige structuur van de Staten van West-Vlaanderen.

Trauttmansdorf streefde naar een volledig herstel van het keizerlijk gezag in de Zuidelijke Nederlanden. De weerspannige Staten van Henegouwen en Brabant werden, respectievelijk in januari en juni 1789, ontbonden. De inneming van de Bastille te Parijs op 14 juli was een stimulans voor de oppositiebeweging in onze gewesten. Vanaf dit ogenblik begonnen de gebeurtenissen de regering uit de hand te lopen ⁵⁷. In West-Vlaanderen bleef de toestand betrekkelijk rustig. In de andere provincies echter groeide de revolutionaire gezindheid met de dag, zodat onder deze druk het Oostenrijks gezag ook in West-Vlaanderen zou kunnen bedreigd worden. De inneming van de stad Gent door de Patriotten betekende de definitieve doorbraak van de revolutie in Vlaanderen ⁵⁸. D'Alton, de opperbevelhebber der Oostenrijkse troepen, was verplicht zijn manschappen uit dit gewest terug te trekken, wilde hij voorkomen dat ze werden afgesneden van de andere korpsen die in Namen en Luxemburg waren gelegerd ⁵⁹. De ontruiming van Ieper door het Oostenrijks garnizoen op 15 november ⁶⁰ was een onderdeel van dit maneuver.

Samen met de militaire macht verdween ook het Oostenrijks gezag uit de Westhoek. Vele Oostenrijksgezinde notabelen zochten hun heil in de vlucht naar Rijsel ⁶¹. De weg

57. J. Lefevre, *Het Zuiden onder Maria-Theresia en Jozef II*, p. 102.

58. *Jozef II aan zijn broer Leopold, 23 november 1789*, in E. Hubert, *Correspondance des Ministres de France accrédités à Bruxelles de 1780 à 1790*, Brussel 1920-24, p. 135.

59. *Trauttmansdorf aan Jozef II, 16 november 1789*, in H. Schlitter, *op. cit.*, N° 239.

60. H. Vereecke, *Histoire militaire de la ville d'Ypres*, Gent, 1858, p. 199.

61. *Trauttmansdorf aan Jozef II, 23 november 1789*, in H. Schlitter, *op. cit.*, N° 247.

voor de revolutie in West-Vlaanderen lag open. Op 24 november riep de «Grooten Gemeenen Raad» van Ieper de administraties op voor een algemene vergadering op 27 november, «ten eynde eene generaele resolutie te trekken» voor West-Vlaanderen ⁶². Deze gebeurtenis vertoont duidelijk een overeenkomst met deze in 1787 ⁶³; er is evenwel een fundamenteel verschil met 1787 aangezien de Westvlamingen nu geen hoger geplaatst soeverein gezag meer erkennen. Op 7 december immers ontsloegen de administraties hun onderdanen van de eed van trouw aan Jozef II en eigenden zij zich alle geldelijke inkomsten toe die voorheen in de centrale staatskas te Brussel werden gestort ⁶⁴.

De Westvlaamse Statenvergadering was samengesteld uit de twaalf administraties die aan de vergaderingen van 1787 hadden deelgenomen ⁶⁵, de Clerus en het «Comité Patriotique» van Ieper. Deze laatste twee leden waren niet opgeroepen voor de eerste algemene vergadering van 27 november 1789. De Clerus formuleerde echter onmiddellijk het verzoek in de vergadering te worden opgenomen, hetgeen prompt werd ingewilligd ⁶⁶. De administraties konden het zich in deze moeilijke ogenblikken bezwaarlijk permitteren, een bondgenootschap met de Westvlaamse geestelijkheid van de hand te wijzen. Ook het lidmaatschap van het «Comité Patriotique» is een verschijnsel dat nauw met de Brabantse Revolutie verbonden is. In november en december 1789 ontstonden er in de verschillende provincies lokale «Comités Patriotiques». In de Westhoek vond men dergelijke organisaties terug te Menen, Ieper ⁶⁷, Veurne ⁶⁸ en te Roeselare ⁶⁹. Zij bestonden grotendeels uit advocaten, in-

62. «Grooten Gemeenen Raad» van Ieper aan de Westvl. administraties, 24 november 1789. S.B.I., C.H., T.I.

63. Cfr. supra, p. 73-74.

64. S.B.I., C.H., T.I., Verslag van A.V. van 7 december 1789.

65. Cfr. supra, p. 75.

66. S.B.I., C.H., T. I, Verslag van A.V. van 27 november 1789.

67. Idem.

68. R(ijks) A(rchief) G(ent), ST(aten) v. VL(aanderen), N° 1029, f° 1.

69. S.B.I., C.H., T. I, Verslag van B(estendige) D(eputatie) van 31 januari 1790.

dustriëlen en handelaars die lid waren van de democratisch georiënteerde vereniging «Pro Aris et Focis»⁷⁰. Op de algemene vergadering van 27 december meldden twee afgevaardigden van het Ieperse Comité zich aan met het verzoek als lid van de vergadering te worden opgenomen. De administraties willigden dit verzoek in en verleenden het Comité een beslissende stem⁷¹.

De afvaardiging van het Comité Patriotique bestond gedurende het hele jaar 1790 uit dezelfde personen, die daarbij dan nog steeds onder de burgers van Ieper werden gerecruteerd. De Clerus werd vertegenwoordigd door twee leden van de seculiere en twee van de reguliere geestelijkheid. De afgevaardigden van de resterende twaalf leden behoorden steeds tot de magistraat van de administratie die zij vertegenwoordigden⁷². Om een idee te hebben van de belangrijkheid van ieder lid, dient men zich te baseren op een plan tot verdeling van de invloed dat op 25 januari 1791 werd goedgekeurd: Clerus: 5, Stad Ieper: 8, Kasselrij Ieper: 12, Stad en Kasselrij van Veurne: 15, Waasten: 5, Wervik: 3, Poperinge: 5, Stad Menen: 4, Roede van Menen: 8, Generaliteit der Acht Parochies: 7, Diksmuide: 2, Lo: 2, Roeselare: 4, hetgeen een totaal maakt van 80⁷³. De algemene vergadering besliste evenwel bij de stemmingen voorlopig het «statusquo» te handhaven. Wat behelsde nu dit «statusquo» d.w.z. de manier van stemmen in de Staten van West-Vlaanderen? De stemming gebeurde per lid zodat elk slechts één stem had, ongeacht het aantal afgevaardigden⁷⁴.

Niet iedereen echter was het met deze regeling eens. De afgevaardigden van Veurne eisten dat er aan de uitgebrachte

70. S. Tassier, *Les démocrates belges de 1789. Etude sur le Votckisme et la révolution brabançonne*, Brussel, 1930, p. 197-200.

71. S.B.I., C.H., T.I.: Verslag van B.D. van 13 december 1789.

72. E. Vandenpeereboom, *Notice sur l'Assemblée de la West-Flandre, dite Vergaderingen van West-Vlaender*, Brussel, 1866, p. 127-134.

73. S.B.I., C.H., T.I.: Verslag van A.V. van 25 januari 1791.

74. Ibidem, T.I., Verslag van A.V. van 3 maart 1790.

stem een bepaalde invloed zou worden gekoppeld, in verhouding tot de bijdragen in de gemeenschappelijke geldelijke lasten. Dit voorstel werd niet gunstig onthaald ⁷⁵. De Magistraat van Veurne hield echter voet bij stuk en op 23 maart tenslotte richtte de algemene vergadering een commissie op, die als taak kreeg het probleem te bestuderen ⁷⁶. Deze werkgroep hoedde er zich echter voor een grote werkzaamheid aan de dag te leggen, zodat alles bij de oude regeling bleef.

Van een drie Standenvertegenwoordiging blijft er in West-Vlaanderen vrijwel niets over : De Clerus is er slechts vertegenwoordigd als lid met één beslissende stem, en niet als stand. De stand van de Adel is helemaal niet vertegenwoordigd, ofschoon een groot aantal adellijke heren zetelen in de Westvlaamse Statenvergadering, maar dan als vertegenwoordigers van de verschillende Magistraten waar ze deel van uitmaken ⁷⁷. Aangezien elk van de twaalf administraties, de zogenaamde Derde Stand, een beslissende stem bezat ⁷⁸, zou men in de Staten van West-Vlaanderen kunnen spreken van een alleenheerschappij van deze Stand.

Zoals in 1787 werden de vergaderingen in het stadhuis van Ieper gehouden ⁷⁹. De zittingen begonnen gewoonlijk om 9 u. en werden desnoods in de namiddag verder gezet. Wanneer talrijke agendapunten dienden te worden besproken duurden de bijeenkomsten soms verschillende dagen ⁸⁰. De afgevaardigden, die op kosten van de generaliteit werden bezoldigd ⁸¹, waren niet bevoegd «ad omnes fines». Hun mandaat gold enkel de punten die in de convocatiebrief werden vermeld. De stemming gebeurde schriftelijk door een

75. Ibidem, Verslag van A.V. van 12 februari 1790.

76. Ibidem, Verslag van A.V. van 23 maart 1790.

77. E. Vandenpeereboom, *op. cit.*, p. 29.

78. Cfr. supra, p. 83.

79. Cfr. supra, p. 75.

80. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van A.V. van 22 november, 9 december 1790.

81. *Rekening van Meynne, ontvanger-generaal v. West-Vl., 1790, hoofdstuk 37.* U.B.G., C.G., Ms. 879.

afgevaardigde van ieder lid ⁸². Het stemmen per brief werd niet toegestaan ⁸³.

De vergaderingen werden voorgezeten door een President. Over de wijze van benoeming werd nergens een aanduiding teruggevonden. Vast staat evenwel dat deze functie werd waargenomen door Vanderstichele de Maubus, voogd ⁸⁴ van Ieper ⁸⁵. Tijdens de afwezigheid van Vanderstichele trad De Langhe, eerste schepen van Ieper, op als waarnemend voorzitter ⁸⁶. De functie van «Actuarius» werd, zoals in 1787, waargenomen door de raadpensionaris van Ieper, J.A. Hynderick.

Op de tweede algemene vergadering werd tevens een bestendig bestuurscollege opgericht. Het zou bestaan uit twee afgevaardigden van ieder lid, die op kosten van de generaliteit zouden bezoldigd worden ⁸⁷. Zij waren bevoegd om de lopende zaken af te handelen. De bijeenkomsten zouden op maandag, dinsdag en woensdag plaats grijpen. Al spoedig bleek het echter dat de Bestendige Deputatie zeer gebrekkig functioneerde. De afgevaardigden waren verplicht iedere belangrijke zaak naar de eerstvolgende algemene vergadering te verwijzen, waar de principalen er dan kennis van namen. Pas in de daaropvolgende algemene vergadering spraken zij zich over de kwestie uit ⁸⁸. Dit had tot gevolg dat de Staten van West-Vlaanderen een traag werkend bestuursapparaat werden. Op 1 juli keurde de algemene vergadering een plan tot reorganisatie goed. Waar men vroeger slechts op drie dagen van de week bijeenkwam, zou men voortaan iedere dag vergaderen. Over belangrijke punten diende de Bestendige Deputatie de verschillende leden

82. S.B.I., C.H., T.I., Verslag van A.V. van 3 maart 1790.

83. Ibidem, Verslag van A.V. van 12 februari 1790.

84. De voorzitter van het schepencollege werd in Ieper «voogd» genoemd. A. Rembry-Bart, *Histoire de Menin*, dl. I, Brugge, 1881, p. 138.

85. S.B.I., C.H., T.I., Verslag van A.V. van 4 januari 1790.

86. Ibidem, Verslag van B.D. van 23 januari, van A.V. van 21 april 1790.

87. Ibidem, Verslag van A.V. van 7 en 23 december 1789.

88. Ibidem, Verslag van 1 januari 1790.

onmiddellijk in te lichten, zodat daarover in de eerst volgende algemene vergadering reeds kon worden gestemd. In het plan werd echter ook bepaald, dat de Bestendige Deputatie gelijk welke zaak mocht afhandelen, zodra twee derden van de aanwezigen zich daartoe voldoende gemachtigd achtten ⁸⁹. Het bestendig bestuurscollege hield zich trouw aan de nieuwe regeling, zodat de werking van de Staten heel wat aan snelheid en doeltreffendheid won ⁹⁰.

Hier stelt zich nu natuurlijk het probleem van de scheiding der machten. Ofschoon de algemene vergadering principieel de wetgevende macht bezat en de Bestendige Deputatie met de uitvoering van de besluiten van dit College belast was ⁹¹, toch is het niet zo duidelijk of er hier van een strikte scheiding kan gesproken worden. Er kon niet worden uitgemaakt, of dezelfde afgevaardigden zowel in de algemene vergadering als in de Bestendige Deputatie zetelden ⁹². Daarbij komt nog dat de Bestendige Deputatie op 1 juli de macht kreeg over alle zaken te beslissen, zodra twee derden van de leden zich daartoe bevoegd achtten. Zeker is evenwel dat de Staten van West-Vlaanderen op de eerste plaats een snelle en efficiënte werking van hun statencollege op het oog hadden ⁹³.

De groei van een dergelijk soeverein Westvlaams bestuursapparaat werd te Gent van nabij gevolgd. De Staten van Vlaanderen immers hadden met het vroegere Westkwartier gans andere plannen voor.

89. Ibidem, T. II, Verslag van A.V. van 1 juli 1790.

90. We zijn tot deze vaststelling gekomen na een vergelijking tussen de processen-verbaal van vóór en na 1 juli.

91. E. Vandenpeereboom, *op. cit.*, p. 44.

92. De processen-verbaal van de B.D. geven geen lijst van aanwezigen zoals deze van de A.V.

93. De verslagen van A.V. en B.D. bevatten herhaaldelijk uitdrukkingen in de aard van: «Het is zekerlijk nodig ende essencieel dat in de critique gestanden waer in de Nederlandsche Provintien hun bevinden, de Affairen die de Generaliteijt regarderden, met alle mogelijke celeriteijt worden getracteert». S.B.I., C.H., T. I, Verslag van A.V. van 26 mei 1790.

De Staten van West-Vlaanderen en de Staten van Vlaanderen. Een poging tot herstel der eenheid.

De afscheiding van het Westkwartier in 1713, had voor de Staten van Vlaanderen een grote financiële aderlating betekend ⁹⁴. Nu achtte het Statencollege te Gent het ogenblik gekomen, om door een hereniging de Westvlaamse kapitaalcracht terug onder zijn controle te krijgen. Toen de Staten van Vlaanderen de Westvlamingen verzochten «cause commune» te maken ⁹⁵, verklaarden zij zich onmiddellijk bereid, om op het gebied van de militaire ondernemingen samen te werken; de politieke vereniging echter wensden zij eerst aan een onderzoek te onderwerpen ⁹⁶.

Op 27 december kregen de afgevaardigden te Gent zeer gedetailleerde instructies toegestuurd, waarin de Staten van West-Vlaanderen hun visie op een mogelijke vereniging weergaven. Het vroeger Westkwartier verklaarde zich bereid de unie aan te gaan, op voorwaarde dat het zijn eigen financies, rechten, inkomsten en schulden behield. In verband met deze financiële scheiding waren de Westvlaamse Staten reeds op 8 december van mening dat de gelden van de douanebureaus van Veurne, Diksmuide, Komen, Wervik, Menen en Roeselare niet meer in de kas van hun hoofdbureaus ⁹⁷ mochten worden gestort. De ontvangsten van deze bureaus werden immers op Westvlaams grondgebied gemaakt. Zij kwamen dus, volgens de Staten van West-Vlaanderen, aan deze toe en niet aan de vroegere hoofdbureaus die onder de Staten van Vlaanderen ressorteerden ⁹⁸. Met een dergelijk eisenprogramma wilden de Westvlamingen de discussie beginnen.

94. A. Gallet-Miry, *Les Etats de Flandre sous les périodes espagnole et autrichienne*, Gent, 1892, p. 117.

95. S.B.I., C.H., T. I, Verslag van 27 november 1789.

96. Ibidem, Verslag van A.V. van 7 december 1789.

97. Deze Westvlaamse bureaus ressorteerden onder de hoofdbureaus van Nieuwpoort en Kortrijk. G. Bigwood, *Les impôts généraux*, Bijlage N.

98. S.B.I., C.H., T. I; Verslag van B.D. van 8 december 1789.

In plaats van de besprekingen onmiddellijk te openen namen de Staten van Vlaanderen echter een ontwijkende houding aan. Iedere poging vanwege de Westvlaamse afgezanten om de zaak in discussie te brengen liep op niets uit⁹⁹. De oorzaak van dit verstoppertje spelen vanwege de Staten van Vlaanderen, lag hoogst waarschijnlijk bij de Staten van Brabant. Deze waren druk bezig met het ontwerp van een «Belgische» grondwet die de onderlinge verhoudingen van de provincies in de latere Staten-Generaal en Congres zou vastleggen. De Staten van Vlaanderen nu hadden vernomen dat de invloed van iedere provincie in dit nieuw centraal bestuurslichaam op de bijdrage in de gemeenschappelijke lasten zou berekend worden. Te Gent wilde men schijnbaar de unie, tot na het definitief vastleggen van deze regeling, voorkomen. De Vlaamse Statenvergadering vreesde immers dat, indien de vereniging zich vóór deze datum voltrok, de Staten van Brabant naar een andere regeling zouden uitzien, die het overwicht van een verenigde Vlaamse provincie zou kunnen minimaliseren¹⁰⁰.

Nauwelijks was te Brussel het «*Traité d'Union*» aan de verschillende provincies voorgelegd, of de Staten van Vlaanderen haastten zich de besprekingen over de vereniging met West-Vlaanderen aan te vatten¹⁰¹. Deze ommekeer in de houding van de bewindslieden te Gent kwam echter te laat. In artikel 10 van het «*Traité d'Union*» werd bepaald dat West-Vlaanderen en de Staten van Vlaanderen zich met elkaar mochten verenigen, op voorwaarde dat ze in het Congres elk hun eigen afgevaardigden zouden hebben. De stemmen van deze twee delegaties zouden los en onafhankelijk van elkaar moeten worden uitgebracht. De afgevaardigden van de ene provincie zouden niet tegelijkertijd als vertegen-

99. *Afgevaardigden te Gent aan de Staten van West-VL. 18 en 20 december 1789.* S.B.I., C.H., T. I, Verslag van B.D. van 20 en 21 december 1789.

100. *Afgevaardigden te Gent aan de Staten van West-VL., 3 januari 1790.* S.B.I., C.H., T. I, Verslag van A.V. van 4 januari 1790.

101. *Afgevaardigden te Gent aan de Staten van West-VL. 13 januari 1790.* S.B.I., C.H., T. I, Verslag van B.D. van 14 januari 1790.

woordigers van de andere mogen optreden ¹⁰². De Staten van Brabant hadden bij de redactie van artikel 10 wezenlijk het vermijden van een Vlaamse blokvorming op het oog.

Het bewuste artikel betekende eigenlijk de officiële erkenning van de soevereiniteit van de Staten van West-Vlaanderen. Deze gaven hun afgezanten te Gent onmiddellijk opdracht, iedere bespreking met de Staten van Vlaanderen te ontwijken ¹⁰³. Deze politieke ommekeer te Ieper laat toe te veronderstellen dat de contacten van de Staten van West-Vlaanderen met deze van Vlaanderen vóór 11 januari 1790, eigenlijk niets anders waren dan een poging om aan hun speciale situatie ¹⁰⁴ een zeker officieel karakter te geven. Nu zij dit door de gebeurtenissen te Brussel zomaar hadden verkregen, dienden zij deze officiële erkenning niet meer ten koste van toegevingen aan de Staten van Vlaanderen te verkrijgen.

Einde januari 1790 kwam het probleem van de vereniging terug in de actualiteit. De Staten van Vlaanderen hadden Cornet de Grez, oud lid van de Raad van Financiën en van de Koninklijke Raad van Gouvernement, naar Gent uitgenodigd om er hen bij het organiseren van het bestuur van raad te dienen ¹⁰⁵. Op verzoek van de Staten van Vlaanderen zou de Grez eveneens een poging doen om de Westvlamingen t.o.v. de unie tot betere gevoelens te brengen. In een persoonlijk onderhoud met de Langhe, eerste schepen van Ieper, zette hij zijn plannen voor een financiële integratie van West-Vlaanderen in de Staten van Vlaanderen uiteen ¹⁰⁶. De uiteenzetting van de Grez miste

102. *Traite d'Union, 11 januari 1790*. L.P. Gachard, *Documents politiques et diplomatiques sur la révolution belge de 1790*, Brussel, 1834, p. 117.

103. S.B.I., C.H., T. I, Verslag van 14 januari 1790.

104. De Staten van West-Vl. waren een creatie van 1790, terwijl de andere provinciale staten op een lange traditie konden bogen.

105. S.B.I., C.H., T. I, Verslag van B.D. van 15 januari 1790.

106. Wegens de louter technisch-financiële aard van bovenvermelde uiteenzetting wordt hier niet nader op ingegaan.

ieder effect bij de Langhe, die de eis tot financiële scheiding handhaafde ¹⁰⁷.

Te Ieper meende de statenvergadering dat het gepraat te Gent nu reeds lang genoeg aansleepte en riep de Langhe naar West-Vlaanderen terug ¹⁰⁸. De eis in verband met de douanebureaus kwam terug op het voorplan ¹⁰⁹. Zonder enige ruggespraak met de Staten van Vlaanderen besliste de vergadering te Ieper op 3 februari dat al de douanebureaus in West-Vlaanderen, ongeacht of zij vroeger onder een hoofdbureau van de Staten van Vlaanderen vielen, voortaan hun inkomsten in het hoofdbureau van Ieper moesten storten ¹¹⁰. Bij een dergelijke geestesgesteldheid kon een officiële breuk tussen de twee provincies niet lang meer uitblijven.

Op 16 februari 1790 riep de Bestendige Deputatie al de leden op, om in een algemene vergadering op 1 maart over de vereniging met de Staten van Vlaanderen een definitieve beslissing te treffen. Nadat op 1 maart de vergadering wegens het bezoek van generaal Vandermeersch aan Ieper werd verdaagd ¹¹¹, ging men op 3 maart over tot de stemming. Het resultaat zag er als volgt uit: **Spraken zich uit voor de vereniging**: Diksmuide-Lo; **stemden tegen de vereniging**: Stad Ieper - Kasselrij Ieper-Stad en Kasselrij Veurne-Stad en Kasselrij Waasten-Stad en Territorium van Wervik - Roede van Menen - Generaliteit der Acht Parochies; **onthielden zich**: De Clerus - Poperinge - Roeselare - Stad Menen ¹¹². Als men het project van 25 januari 1791 tot verdeling van de invloed ¹¹³ op deze uitslag toepast, dan behaalde de groep die zich tegen de vereniging uitsprak een comfortabele 72,5 %. Het

107. S.B.I., C.H., T. I, Verslag van B.D. van 28 januari 1790.

108. *B.D. aan de Langhe, 28 januari 1790*. S.B.I., C.H., T. I, Verslag van B.D. van 28 januari 1790.

109. Cfr. supra, p. 87.

110. S.B.I., C.H., T. I, Verslag van A.V. van 3 februari 1790.

111. Ibidem, Verslag van A.V. van 1 maart 1790.

112. Ibidem, Verslag van A.V. van 3 maart 1790.

113. Cfr. supra, p. 83.

groeïend Westvlaamse particularisme, dat de oprichting van een eigen Statencollege wenste, had zijn slag thuis gehaald ¹¹⁴.

Er kan niet met zekerheid worden gezegd waarom Diksmuide en Lo zich ten gunste van een vereniging uitspraken. Het is evenwel typisch dat deze twee administraties juist de minst belangrijke van de Westhoek waren. De Stad Menen, Poperinge en Roeselare onthielden zich, omdat, aldus deze administraties, de besprekingen over de vereniging nog niet de nodige klaarheid hadden gebracht ¹¹⁵. Door deze motivering bewezen zij niet principieel tegen een vereniging te zijn gekant. Het waarom van deze houding blijft een vraagteken. Een verklaring van de onthouding van de Clerus ligt meer voor de hand. In de vergaderingen te Ieper vervulde de Westvlaamse Clerus slechts de rol van een van de veertien leden. Hij zou veel beter zijn specifieke clericale belangen kunnen verdedigen in de Statenvergadering te Gent, waar de geestelijkheid als stand optrad ¹¹⁶. Nu stelt zich echter de vraag waarom de Clerus dan niet kordaat de rangen van Diksmuide en Lo heeft vervoegd? Wellicht had hij door de houding van de Westvlaamse administraties tijdens de besprekingen te Gent, de uitslag van de stemming voorzien. Door voor de vereniging te stemmen zou de Geestelijkheid zich in de ogen van de grote Westvlaamse administraties nodeloos compromiteren.

Een nieuw verschijnsel was de afwezigheid van de stem van het « Comité Patrotique ». Even voor de stemming had de algemene vergadering beslist het « voys deliberatif » van het Comité in een raadgevende stem om te zetten ¹¹⁷. Wellicht vreesden de partijgangers van de scheiding dat het « Comité Patriotique » zich voor de vereniging zou

114. P. Verhaeghen, *Le Conseiller d'Etat comte Cornet de Grez*, Brussel, 1934, p. 159.

115. S.B.I., C.H., T. I, Verslag van A.V. van 5 maart 1790.

116. P. Lenders, *De politieke crisis in Vlaanderen*, p. 6.

117. S.B.I., C.H., T. I, Verslag van A.V. van 3 maart 1790.

uitspreken. De Comité's in West-Vlaanderen waren immers rechtstreeks afhankelijk van het Comité Generaal der Verenigde Nederlanden dat deel uitmaakte van de Staten van Vlaanderen. In deze kringen werd zelfs geflirt met de idee alle comité's in een soort nationale vergadering te verenigen ¹¹⁸. Een scheiding tussen de Staten van West-Vlaanderen en deze van Vlaanderen kon een dergelijke realisatie bemoeilijken. Het is dan ook niet verwonderlijk dat het « Comité Patriotique » op 4 maart reeds protest aantekende tegen, wat het noemde, de onbedachtzaamheid waarmee de vergadering zich tegen een unie had uitgesproken ¹¹⁹.

Deze alleenstaande reclamatie had echter geen gevolgen. De vergadering te Ieper nam officieel de naam van « Staten van West-Vlaanderen » aan ¹²⁰ en keurde een manifest goed, waarin zij Jozef II van alle rechten vervallen verklaarde en zich tot soevereine gezagdrager over West-Vlaanderen proclameerde ¹²¹. De Staten van Vlaanderen hadden het tegen de onverzettelijke wil van West-Vlaanderen om een « Staet separaet » te blijven moeten afleggen. De Oostenrijkse regering zou bij haar terugkeer in december 1790 geen reconstructie van de Staten van Vlaanderen van vóór 1678 op haar weg vinden.

De Staten van West-Vlaanderen in Staten-Generaal en Congres.

Bij de vorming van het Congres was het vaststellen van de stemwaarde van elke provincie een voorwerp van drukke besprekingen. Het resultaat ervan zag er als volgt uit : Vlaanderen 22, Brabant 20, West-Vlaanderen 9, Henegou-

118. S. Tassier ; *Les Démocrates Belges de 1789*, p. 199.

119. S.B.I., C.H., T. I, Verslag van A.V. van 4 maart 1790.

120. Ibidem.

121. F.X. De Feller, *Recueil des Représentations, protestations et réclamations faites à S.M.I. par les Représentants et Etats des dix Provinces des Pays-Bas Autrichiens assemblés*, dl. IX, Brussel, 1790, p. 170-180.

wen 9, Namen 7, Luxemburg 7, Limburg 6, Mechelen 4, Doornik 2 en Gelderland 2. West-Vlaanderen bekleedde dus, samen met Henegouwen de derde plaats ¹²². De positie welke West-Vlaanderen tussen de verschillende provincies innam, werd even duidelijk uitgedrukt door haar aandeel in de diverse geldelijke bijdragen die door het Congres en de Staten-Generaal over de gewesten werden verdeeld. Een lening van negen miljoen gulden werd op 28 mei door het Congres als volgt omgeslagen: Brabant 2.680.000, Vlaanderen 3.800.000, West-Vlaanderen 900.000, Henegouwen 600.000, Limburg 300.000, Doornik en Doornikse 300.000, Namen 200.000, Mechelen 120.000 en Gelderland 100.000 ¹²³. Uit deze cijfers blijkt duidelijk dat West-Vlaanderen weliswaar een tweederang provincie was, maar dan toch de eerste van deze categorie.

De Westvlaamse afgevaardigden te Brussel namen actief deel aan de werkzaamheden van Staten-Generaal en Congres. Vandermeersch, raadpensionaris der kasselrij Ieper, was gedurende de maand augustus 1790 voorzitter van het Congres ¹²⁴, na in juni reeds de Staten-Generaal te hebben gepresideerd ¹²⁵. Marrannes, raadpensionaris van Veurne, was, vanaf 15 november tot aan het uiteenvallen van de Staten-Generaal, voorzitter van dit centraal college ¹²⁶. De vertegenwoordigers van de derde provincie der Zuidelijke Nederlanden maakten eveneens deel uit van talrijke studiegroepen en missies, die naargelang de noodwendigheid in het leven werden geroepen ¹²⁷.

Tegenover deze positieve Westvlaamse deelneming aan

122. *Traité d'Union, 11 januari 1790*, in L.P. Gachard, *op. cit.*, p. 113-122.

123. *Congres aan de Staten van West-Vl., 28 mei 1790*. S.B.I., C.H., T. I, Verslag van A.V. van 30 mei 1790.

124. *Ibidem*, T. II, Verslag van B.D. van 3 augustus 1790.

125. L.P. Gachard, *op. cit.*, p. 236-237.

126. *Idem*, p. 248-250.

127. S.B.I., C.H., T. I, Verslag van B.D. van 20 januari 1790. *Afgevaardigden te Brussel aan de Staten van West-Vl., 13 april 1790*. S.B.I., C.H., T. I, Verslag van B.D. van 16 april 1790.

de werkzaamheden van Staten-Generaal en Congres stelden zich echter ook enkele meningsverschillen.

Tegenover bepaalde financiële plannen van de Staten-Generaal werd door de Westvlamingen kordaat verzet aangetekend. Op 5 oktober 1790 besloten de Staten-Generaal een plan tot financiële reorganisatie aan de provincies ter goedkeuring voor te leggen. Daarin werd onder meer voorzien dat al de gewesten de inkomsten van het vroegere koninklijk domein, voor de duur van de oorlog en een jaar na de vrede, in gemeenschap zouden stellen. De Staten-Generaal verzochten de provinciale staten dit plan onmiddellijk goed te keuren, en het door allerhande amendementen niet te ontzenuwen ¹²⁸. De Staten van West-Vlaanderen stonden vanaf het eerste ogenblik zeer wantrouwig tegenover dit project. Gedurende de hele achttiende eeuw hadden de Oostenrijkers de Westvlaamse lopende middelen als een onderdeel van het koninklijk domein beschouwd ¹²⁹. De gebruikte terminologie in het plan van de Staten-Generaal was in zoverre dubbelzinnig, dat bij het gebruik van het woord « domein » niet werd gepreciseerd of daaronder al dan niet ook de Westvlaamse lopende middelen dienden te worden verstaan. Enkele dagen later echter lieten de Staten-Generaal zelf weten dat de lopende middelen als een onderdeel van het koninklijk domein werden beschouwd ¹³⁰ en dus volgens het plan ook in gemeenschap moesten worden gesteld. Deze verklaring deed voor de Staten van West-Vlaanderen de deur dicht. De Staten-Generaal belasten niettemin Gendebien, afgevaardigde van Henegouwen, met de definitieve redactie van het plan, dat daarna aan de goedkeuring van de plenaire vergadering zou worden voorgelegd. Het ontwerp van

128. *Staten-Generaal aan de Staten van West-Vl.*, 5 oktober 1790. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van B.D. van 7 oktober 1790.

129. Cfr. *supra*, p. 70.

130. *Staten-Generaal aan de Staten van West-Vl.*, 9 oktober 1790. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van B.D. van 11 oktober 1790.

Gendebien werd echter nooit aan de Staten-Generaal voorgelegd ¹³¹. De politieke situatie, waarin de « Verenigde Neederlandsche Staeten » zich op het einde van oktober bevonden, was zo precair geworden dat men te Brussel de handen vol had met het dreigende décable ¹³².

Einde maart 1790 ontstond er een opstand in het leger te Namen. Generaal Vandermeersch, die zich met de muitende soldaten solidair had verklaard, werd ter verantwoording naar Brussel geroepen. Op 14 april werd hij in de citadel van Antwerpen opgesloten ¹³³. De Vonckisten, die te Rijsel verzameld waren, hadden echter het plan opgevat Vandermeersch gewapenderhand uit de citadel van Antwerpen te bevrijden. Op 28 mei brak onder het garnizoen van Menen, de van uit Rijsel gedirigeerde opstand uit. De revolutionnaire plannen waren echter te Brussel bekend, zodat de hele zaak op een sisser uitliep; op 29 mei was de orde te Menen reeds hersteld ¹³⁴. Het Congres eiste de onmiddellijke uitlevering van de schuldige officieren ¹³⁵. Slechts nadat de afgevaardigden van Menen voor de betrokken officieren de misleidende actie der Vonckisten als verzachtende omstandigheid hadden gepleit ¹³⁶, drongen de Staten van West-Vlaanderen er bij het Congres op aan, de schuldigen in Menen te laten ¹³⁷. Toen men te Brussel echter voet bij stuk hield en de uitlevering eiste ¹³⁸, gaven de Staten van West-Vlaanderen toe. De gecompromiteerde

131. Ibidem, Verslag van B.D. van 27 oktober 1790.

132. In de verslagen van de Staten-Generaal werd geen spoor meer van dit plan teruggevonden.

133. P. Rogghe, *De omwenteling van 1789. Het aandeel van Vlaanderen, inzonderheid van de Staten van Vlaanderen*, in *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, dl. II, 1948, p. 167-169.

134. Zie daarover S. Tassier, *Les Démocrates Belges de 1789*, p. 364-374.

135. *Congres aan de Staten van West-Vlaanderen*, 30 mei 1790. S.B.I., C.H., T. I, Verslag van A.V. van 31 mei 1790.

136. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van B.D. van 1 juni 1790:

137. *B.D. aan het Congres*, 7 juni 1790. Ibidem, Verslag van B.D. van 7 juni 1790.

138. Ibidem, Verslag van B.D. van 14 juni 1790.

militairen werden onder gewapende escorte naar Brussel gebracht ¹³⁹.

Het belang en de draagwijdte van deze meningsverschillen mogen niet worden overschat. Erger was het toen West-Vlaanderen in het najaar van 1790 er flink toe bijdroeg, het reeds zinkende schip der « Vereenigde Neederlandsche Staeten » definitief te kelderen.

Door het verdrag van Reichenbach (27 juli 1790) waren Pruisen, Engeland en de Verenigde Provinciën het erover eens geworden, dat de Zuidelijke Nederlanden terug onder Oostenrijks bewind zouden komen. Onder invloed van Van Eupen en Van der Noot verwierp het Congres tot driemaal toe de bemiddelingsvoorstellen van de drie mogendheden. De Staten van Vlaanderen en Henegouwen vormden de gematigde partij, die inzag dat aan een Oostenrijkse restauratie niet meer te ontkomen was. Ze drongen dan ook aan op contacten met Den Haag ¹⁴⁰. De Westvlaamse afgevaardigden kozen resoluut de partij van Vlaanderen en Henegouwen. De Staten van Brabant lieten echter niet na tegen deze realistische voorstellen herrie te schoppen ¹⁴¹. Onder de druk van de oprukkende Oostenrijkse troepen werden ook het Congres en de Staten-Generaal al vlug verplicht de realiteit onder ogen te zien. In allerijl werd een gezantschap naar Den Haag gestuurd om er een wapenstilstand los te krijgen ¹⁴².

Toen deze missie op niets uitliep, kreeg de idee van een afzonderlijke onderwerping in de Staten van West-Vlaanderen stilaan vorm. De verkiezing van aartshertog Karel, de derde zoon van Leopold II, tot soeverein der

139. Ibidem, Verslag van A.V. van 21 juni 1790.

140. P. Rogghe, *op. cit.*, p. 173-174.

141. *Vandermeersch aan de Staten van West-Vl.*, 5 oktober 1790: «il n'y a que les gens sages, les gens modérés et réfléchis qui sachent apprécier cette démarche, mais ceux-ci font ici le petit nombre.» S.B.I., C.H., T. II, Verslag van B.D. van 6 oktober 1790.

142. *Afgevaardigden te Brussel aan de Staten van West-Vl.*, 16 november 1790. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van B.D. van 18 november 1790.

Zuidelijke Nederlanden, was een wanhoopsdaad van Staten-Generaal en Congres. Toen Mercy-d'Argenteau, de gevolmachtigde minister van Leopold II te Den Haag, ondanks de verkiezing van aartshertog Karel van geen wapenstilstand wilde weten, weigerden de Staten van West-Vlaanderen de ratificatie van de verkiezingsakte ¹⁴³. Malou-Riga poogde nog de Staten-Generaal er toe te bewegen met de oprukkende Oostenrijkse generaal de Bender over de modaliteit van de overgave te onderhandelen. Zijn uiteenzetting oogste alleen een serie bedreigingen van zijn persoonlijke vrijheid vanwege de Brabanders ¹⁴⁴.

Na deze gebeurtenis riepen de Staten van West-Vlaanderen prompt al hun afgezanten uit Brussel terug ¹⁴⁵. Er diende nu alleen nog maar de definitieve stap gezet te worden. In de algemene vergadering van 26 november verklaarden alle leden zich voorstander van een afzonderlijke onderwerping ¹⁴⁶. Vanderstichele, die op dit ogenblik in Den Haag verbleef ¹⁴⁷, kreeg op 3 december opdracht de officiële acte van onderwerping aan Mercy-d'Argenteau te overhandigen ¹⁴⁸.

De Westvlaamse Statenvergadering was, door zijn beslissing van 26 november, het eerste Statencollege dat vrijwillig besloot zich aan de Oostenrijkers te onderwerpen ¹⁴⁹. West-Vlaanderen was echter ook de enige provincie in de Zuidelijke Nederlanden die gevaar liep terug onder het

143. Ibidem, Verslag van A.V. van 23 november 1790.

144. *Malou-Riga aan de Staten van West-Vlaanderen, 25 november 1790*. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van A.V. van 26 november 1790.

145. *A.V. aan de afgevaardigden te Brussel, 26 november 1790*. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van A.V. van 26 november 1790.

146. Ibidem.

147. Het Congres had hem op 25 november naar Den Haag gestuurd om er de reeds aanwezige gezanten te helpen in hun pogingen een wapenstilstand te verkrijgen. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van A.V. van 26 november 1790.

148. *A.V. aan Vanderstichele, 3 december 1790*. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van A.V. van 3 december 1790.

149. De Staten van Namen hadden weliswaar reeds op 24 november besloten Leopold II te erkennen, doch deze beslissing werd hun vrijwel opgedrongen, aangezien de Oostenrijkers op dit ogenblik reeds in de voorsteden van Namen waren. L.P. Gachard, *Documents politiques et diplomatiques*, p. 251.

statuut van « land van impositie » terecht te komen. Het uitstellen van de overgave kon de latere Westvlaamse aanspraken op het statuut van « land van bede » slechts schaden. De grote vraag was nu immers, of het einde van de Revolutie ook dit van de Staten van West-Vlaanderen zou zijn.

De Oostenrijkse Restauratie.

De Westvlaamse administraties hadden gedurende de hele achttiende eeuw strict verbod gekregen zich in een Provinciale vergadering te groeperen. De algemene vergadering zag dan ook in dat, na de onderwerping van november 1790, de Statenvergaderingen dienden te worden stopgezet. De bijeenkomsten gingen niettemin door. De agendapunten waren evenwel tot het likwideren van de schulden beperkt ¹⁵⁰. Het uitblijven van een officiële goedkeuring van deze bijeenkomsten verwekte enige aarzeling bij sommige administraties, die geen vertegenwoordigers meer naar Ieper stuurden ¹⁵¹. De gevolmachtigde minister deed evenwel alle twijfel terzake verdwijnen door, op verzoek van een Westvlaamse delegatie, de bijeenkomsten toe te staan ¹⁵². De vergaderingen werden aanvankelijk nog onder de naam van « Staeten vergaderinge » voortgezet ¹⁵³, doch vanaf 15 februari 1791 werd deze naam vervangen door « Vergadering van Het Departement van West-Vlaanderen ». De Bestendige Deputatie bestond niet meer ¹⁵⁴. De functies van dit college werden zoals in 1787 ¹⁵⁵, aan de Magistraat van de stad en kasselrij van Ieper toevertrouwd ¹⁵⁶.

150. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van A.V. van 14, 21, 22, 23, 24, 28 en 29 dec. 1790.

151. Ibidem, Verslag van A.V. van 14 en 22 dec. 1790, 4 januari 1791.

152. Ibidem, Verslag van A.V. van 17 januari 1791.

153. Ibidem, Verslag van A.V. van 25 januari 1791.

154. Ibidem.

155. Cfr. supra, p. 76.

156. U.B.G., C.G., Ms. 879, Verslag van A.V. van 22 februari 1791.

De Westvlaamse vergadering verloor niet alleen het statuut van Statencollege, zij viel eveneens aan een innerlijke ontbinding ten prooi. Het bestaan van het « Comité Patriotique » was te nauw met de Brabantse Revolutie verbonden, om het na de opstand nog verder te laten optreden. Dit lid verscheen dan ook niet meer op de bijeenkomsten ¹⁵⁷. Ook de Clerus verdween van het toneel. Deze had immers geweigerd tussen te komen in de onkosten welke de bijeenkomsten van 1790 met zich hadden meegebracht ¹⁵⁸. Op aandringen van de Roede van Menen beslisten de administraties de Clerus voortaan uit de vergaderingen te weren ¹⁵⁹.

Na de uitschakeling van het « Comité Patriotique » en van de Geestelijkheid, groepeerde de vergadering nog alleen de twaalf wereldlijke administraties. Ook in hun rangen heerste er echter verdeeldheid. Op 14 december 1790 riep de Magistraat van Veurne zijn afgezanten uit Ieper terug ¹⁶⁰. Zolang de invloed van de leden bij de stemming niet werd vastgesteld ¹⁶¹, weigerde het nog afgevaardigden naar Ieper te zenden ¹⁶². Door deze plotse kordate taal verrast, werkte de vergadering onmiddellijk een plan van verdeling van de invloed uit ¹⁶³. Ondanks deze toegeving bleef Veurne thuis. De Stad en Kasselrij hadden echter een goede reden voor een dergelijke handelwijze. In december 1787 hadden de verschillende Westvlaamse administraties een memorandum aan de regering overhandigd, waarin de teruggave van de lopende middelen werd gevraagd. De Magistraat van Veurne had zich toen met hand en tand verzet tegen

157. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van A.V. van 21 december 1790:

158. Ibidem, Verslag van A.V. van 3 januari 1791.

159. U.B.G., C.G., Ms. 879, Verslag van A.V. van 15 februari 1791.

160. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van A.V. van 14 december 1790.

161. Reeds in 1790 had Veurne, zonder succes echter, deze eis geformuleerd. Cfr. supra, p. 83-84.

162. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van A.V. van 25 januari 1791.

163. Ibidem, Verslag van A.V. van 26 januari 1791. U.B.G., C.G., Ms. 879, Verslag van A.V. van 15 februari 1791.

de eindclausule van het memorandum ¹⁶⁴. Op 25 januari 1791 nu had de vergadering beslist haar eisen terzake te hernieuwen ¹⁶⁵. De Magistraat van Veurne, die wellicht een heruitgave van de gebeurtenissen van december 1787 vreesde, vond het dan ook raadzamer de vergadering te verlaten en de initiatieven ervan zoveel mogelijk te saboteren. Met een dergelijk schisma in eigen rangen, hernam de Westvlaamse vergadering haar eisenpolitiek tegenover de Oostenrijkse regering.

Het lag wellicht in de lijn van de verwachtingen der Oostenrijkse regering dat de Westvlaamse administraties, na een eeuw lang gepoogd te hebben terug een land van bedde te worden, onder het bestuur van Leopold II nieuwe initiatieven in deze richting ondernamen.

Op 4 januari 1791 trokken drie afgezanten naar Brussel, om er, in naam van de vergadering, Mercy d'Argenteau met zijn benoeming tot gevolmachtigde minister geluk te wensen ¹⁶⁶. Het aanbieden van de Westvlaamse gelukwensen was echter slechts een voorwendsel om met Mercy d'Argenteau in contact te komen. Tijdens een audiëntie welke de gevolmachtigde minister toestond, verzochten de Westvlamingen hem hun de lopende middelen terug te geven ¹⁶⁷. De Geheime Raad was evenwel van oordeel dat het bezit van de lopende middelen voor de centrale schatkist een te belangrijke bron van inkomsten was, om zo maar onmiddellijk te beslissen. Daarbij kwam nog dat de regering lucht had gekregen van de Veurnse afscheuring, hetgeen haar enigszins achterdochtig stemde ¹⁶⁸. Mercy d'Argenteau stuurde de Westvlaamse afgezanten dan ook naar huis met de vage belofte, hun verlangens te zullen onderzoeken ¹⁶⁹.

164. Cfr. supra, p. 79.

165. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van A.V. van 25 januari 1791.

166. Ibidem, Verslag van A.V. van 4 januari 1791.

167. *Rapport van de delegatie naar Brussel*. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van A.V. van 17 januari 1791.

168. A.R.A., G.R., N° 229, p. 97-100.

169. *Rapport van de delegatie naar Brussel*. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van A.V. van 17 januari 1790.

Te Ieper besloot de vergadering haar eisenprogramma in een memorandum samen te vatten ¹⁷⁰. De Geheime Raad was van mening dat de Westvlamingen ietwat te hard van stapel liepen. Eerst moest in de Westhoek de toestand van vóór de Revolutie worden hersteld. Pas dan zou men de eisen aan een onderzoek onderwerpen ¹⁷¹. Op 31 januari kregen de verschillende adiministraties hun aandeel voor het jaar 1791 in de jaarlijkse subsidie, onderhoud van het hof en de vier stuivers per bunder toegestuurd ¹⁷². De Westvlaamse provincie was terug een « land van impositie » geworden.

De Westvlamingen waren door deze tegenslag niet ontmoedigd. Het ontworpen memorandum kon op 22 februari reeds worden goedgekeurd ¹⁷³. Naast de teruggave van de lopende middelen vroegen ze de oprichting van een Provinciaal Statencollege, dat voor iedere geldelijke bijdrage om zijn goedkeuring moest worden gevraagd. Ook op gerechtelijk gebied moest de Westhoek, door de oprichting van een Raad van West-Vlaanderen, een volwaardige provincie worden. Deze punten zouden worden vastgelegd in een geschreven constitutie die de keizer, door het afleggen van een wederkerige eed bij de inauguratie plechtigheden, zou moeten eerbiedigen ¹⁷⁴. Met dit memorandum op zak vertrokken De Langhe, De Limon, eerste schepen van de Kasselrij Ieper, en Vandermeersch, naar Brussel ¹⁷⁵. In West-Vlaanderen waren alle ogen nu op de regering gericht.

Op 5 maart overhandigden de Westvlaamse afgezanten hun memorandum aan Mercy d'Argenteau. Deze benoemde d'Aguilar, lid van de Geheime Raad, tot regeringscommissaris, om samen met de Westvlamingen over hun eisen te onderhandelen en de zaak van naderbij te onderzoeken.

170. S.B.I., C.H., T. II, Verslag van A.V. van 25 januari 1791.

171. A.R.A., G.R., N° 229, p. 240.

172. *Mercy d'Argenteau aan de Magistraat v.d. Kasselrij Ieper. 31 januari 1791.* U.B.G., C.G., Ms. 879.

173. Ibidem, Verslag van A.V. van 22 februari 1791.

174. *Memorandum van 5 maart 1791.* U.B.G., C.G., Ms. 879.

175. Ibidem, Verslag van A.V. van 22 februari 1791.

ken ¹⁷⁶. Op 24 maart rapporteerde d'Aguilar in de Geheime Raad dat de lopende middelen zouden kunnen worden afgestaan indien de administraties de centrale schatkist een jaarlijkse vergoeding zouden uitkeren. Desnoods zou dan een Provinciaal Statencollege, om deze teruggekregen inkomsten te beheren, kunnen worden opgericht. De leden van de Geheime Raad werden echter geïntrigeerd door het feit dat Veurne zich van het memorandum had gedistancieerd ¹⁷⁷. Zij oordeelden het dan ook nodig, in de hele zaak een klaarder inzicht te verwerven ¹⁷⁸.

Te Ieper verklaarden de administraties zich akkoord met de idee van een schadeloosstelling in ruil voor het terugkrijgen van de lopende middelen; een delegatie werd met dit bericht naar Brussel gestuurd ¹⁷⁹. Daar wachtte de Westvlamingen een onaangename verrassing. De Magistraat van Veurne had aan d'Aguilar laten weten dat hij zich met welke vorm van schadeloosstelling ook niet akkoord verklaarde. Zijn verzet gold evenwel vooral de oprichting van een Provinciaal Statencollege, dat de inkomsten van die zelfde lopende middelen zou beheren ¹⁸⁰. Deze verdeeldheid in Westvlaamse rangen, kon bij de regering bezwaarlijk een gunstige indruk laten.

Een anonieme brief, welke Mercy d'Argenteau in de loop van april had ontvangen, bracht het memorandum van 5 maart een zware slag toe. Daarin werden al de punten van het memorandum één voor één afgebroken ¹⁸¹. Het erge voor de Westvlamingen was nu, dat Mercy d'Argenteau deze brief heel belangrijk vond en op 23 april naar d'Aguilar doorstuurde ¹⁸². De ontknoping was nabij.

176. U.B.G., C.G., Ms. 879.

177. De eindformule van het memorandum vermeldde immers uitdrukkelijk dat Veurne bij de goedkeuring van het stuk niet aanwezig was.

178. A.R.A., G.R., N° 231, f° 184-184v°.

179. U.B.G., C.G., Ms. 880, Verslag van A.V. van 19 mei 1791.

180. *Memorandum van Veurne, 25 mei 1791*. A.R.A., R(aad) v. F(inanciën), N° 4062.

181. A.R.A., G.R., N° 214.

182. *Mercy d'Argenteau aan d'Aguilar, 25 april 1791*. A.R.A., G.R., N° 214.

De afgevaardigden van Veurne verdubbelden hun aanvallen op de Westvlaamse delegatie, die zij als agenten van Ieper bestempelden. Het waren de magistraten van deze stad en kasselrij, die de oprichting van een Provinciaal Statencollege te Ieper eisten, omwille van de voordelen die hun hierdoor zouden te beurt vallen. Indien de lopende middelen aan dit Statencollege zouden worden toevertrouwd, zou dit, volgens de Veurnse delegatie, op de eerste plaats aan de stad en de kasselrij Ieper ten goede komen en niet aan de hele bevolking van West-Vlaanderen¹⁸³. Uit deze aanval blijkt duidelijk dat Veurne zich vooral verzette tegen de toekenning van de lopende middelen aan een Provinciaal Statencollege dat, volgens de Magistraat van Veurne, te veel in het vaarwater van Ieper zou komen.

Met het beeld van een hopeloos verdeeld West-Vlaanderen voor ogen, zette d'Aguilar zijn raadplegingen stop, om op 10 juli de besprekingen in de Geheime Raad te beginnen¹⁸⁴. Op 18 juli was de zaak reeds zo ver afgehandeld, dat hij het consult kon opstellen¹⁸⁵. Dit opstel vernietigde iedere hoop van de Westvlamingen op een herleving van de Staten van West-Vlaanderen. De instelling van een dergelijk college zou veel te grote kosten met zich meebrengen. Met een toespeling op de afscheuring van Veurne werd de oprichting van een Statenvergadering, waarover de belanghebbenden het zelf onderling niet eens waren, overbodig verklaard. Daarbij kwam nog dat de regering voor de subsidies steeds de goedkeuring van dit college zou moeten vragen, met het risico dat deze bijdragen zouden geweigerd worden. Het afleggen van een wederkerige eed bij de inauguratie plechtigheden zou eveneens het vrije optreden van de regering in de Westhoek

183. *Memorandum van Veurne, 29 juni 1791*. A.R.A., R.F., N° 4062.

184. U.B.G., C.G., Ms. 880.

185. *Afgevaardigden te Brussel aan de Westvlaamse vergadering, 18 juli 1791*. U.B.G., C.G., Ms. 880.

afremmen. In verband met de lopende middelen tenslotte stelde d'Aguilar voor, de vraag, of deze aan de afzonderlijke administraties tegen een vaste jaarlijkse vergoeding moesten worden afgestaan, open te laten ¹⁸⁶.

Op 4 augustus keurde de Geheime Raad dit consult goed en stuurde het naar Wenen. Leopold II verklaarde zich volledig akkoord ¹⁸⁷. Toen de landvoogden te Ieper op 8 augustus van het Westkwartier in naam van de keizer officieel bezit namen, onthielden ze zich dan ook van een wederkerige eed ¹⁸⁸. West-Vlaanderen bleef definitief een land van impositie. De tijd van een soeverein Westvlaams Statencollege was definitief voorbij.

Besluit.

De geschiedenis van hetgeen zich in het achttiende-eeuwse West-Vlaanderen afspeelde is meer dan een verzameling van gegevens in hun statische betekenis. De strijd van de Westvlaamse administraties tegen de Oostenrijkse regering, was de strijd van de partij wier privilegiën door een rationaliserend en centraliserend staatsgezag met de voeten werden getreden. Een dergelijke actie van de regering beperkte zich geenszins tot het Westvlaams grondgebied, de hervormingen in de Staten van Vlaanderen bewijzen dit voldoende. Het optreden van de regering in de Westhoek overtrof echter in radicalisme dit van 1754 in de Staten van Vlaanderen. Het was er de vorst vooral om te doen, zijn financiële en politieke macht van het placet van zijn onderdanen onafhankelijk te maken.

De Westvlaamse vergadering van 1787, die het verzet tegen Jozef II moest coördineren, was als het ware de laatste algemene herhaling voor de oprichting van een soe-

186. A.R.A., G.R., N° 482, f° 189-210. De Raad van Financiën zal zich in het najaar van 1791 met de vraag bezig houden. A.R.A., R.F., N° 4062.

187. A.R.A., G.R., N° 482, f° 189.

188. U.B.G., C.G., Ms. 880, Verslag van A.V. van 7 en 9 augustus 1791.

verein Statencollege. In het najaar van 1789 was het zover. De gevolgen van het succes der Brabantse Revolutie waren wellicht nergens zo groot als in de Westhoek ; dit land van impositie promoveerde op slag tot een soevereine provincie. De pogingen van de Staten van Vlaanderen om de vroegere eenheid te herstellen konden daaraan niets veranderen. Te Gent had men het bestaan van een Westvlaams particularisme over het hoofd gezien. De meer dan een eeuw lange scheiding had het Westkwartier voorgoed van de Staten van Vlaanderen vervreemd.

In de akten van de Staten van West-Vlaanderen zoekt men tevergeefs naar een geest van vernieuwing. Er dient echter uitzondering gemaakt voor de samenstelling van de Statenvergadering die op zijn minst revolutionnair kan worden genoemd. De Clerus, die om opportunistische redenen in de vergadering werd toegelaten, kreeg slechts één van de dertien stemmen. De Adel werd volledig genegeerd ; en dit alles terwijl in de meeste andere provincies nog trouw het patroon van de Drie Standenvertegenwoordiging werd gevolgd.

Het Westvlaams Statencollege had zijn ontstaan aan de Brabantse Revolutie te danken. De mislukking van de opstand betekende dan ook het einde van de slechts één jaar oude Statenvergadering. De ontbinding werd zelf aan gang gezet door een afscheuring in eigen rangen van Veurne, dat in de te centrale positie van Ieper een bedreiging van zijn belangen zag. De Westvlamingen deden nog een bijna naïef aandoende poging om het bestaan van de Staten, met goedkeuring van de Oostenrijkse regering, te bestendigen. Van de actie van dit klein gewest kon echter onmogelijk de kracht uitgaan, die nodig was om de regering, tot het afstaan van haar gunstige positie in de Westhoek, te dwingen. De periode van de soevereine Westvlaamse Statenvergadering was niets meer dan een korte en voorbijgaande overwinning op de absolutistische politiek van de regering geweest.